

לב המזעזעים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזעזעים"

גיליון קע"ד

הלכות והליכות בעניין 'לימוד בחברותא'

המעלה בלימוד עם חברותא

דברי תורה נמשלו לברזל: מאי דכתיב "ברזל בברזל יחד" (משלי כז - יז) לומר לך מה ברזל זה אחד מחדד את השני, אף שני תלמידי חכמים מחדדים זה את זה בהלכה (תענית ז, א).

דברי תורה נמשלו לאש: שנאמר (ירמיה כג כט) "הלא כל דברי כאש" מה אש אינו דולק יחידי אף דברי תורה אין מתקיימים יחידי (תענית ז, א).

דברי תורה נמשלו לתבואה: כתיב (קהלת ה ט) "ומי אוהב בהמון תבואה", ביאור כל הלומד תורה בהמון [הרבה חברים] הוא הזוכה לתבואת התורה.

הטעם שצריך ג' פסוקים לדרשה אחת

ג' פסוקים, הם על ג' חלקים בלימוד שצריכים אסיפה

חלק הראשון: הוא הלימוד ללמוד ולדעת את הדינים ולרכוש בקיאות בהם, ועל זה נאמר "ומי אוהב בהמון" שלומד על מנת להיות בקי בתלמודו

החלק השני: להבין את הסברא לדעת את טעם האוסרים וטעם המתירים, ועל זה נאמר "הסכת ושמע ישראל" שהוא הלומד בסברא ועיון ומעלת העיון צריך חבורה.

חלק השלישי: הוא החלק ההוראה לדעת להורות לבני ישראל ועל זה הולך הפסוק (ירמיה כג כט) "הלוא כה דברי כאש", תלמידי חכמים שיושבים על מדין לדון ולהורות שגם הם זקוקים ללמוד בחבורה (שו"ת בנין שלמה החדש ח"ב אבהע"ז סימן יד).

מעלת חברותא

דברי תורה מתהווים רק בלימוד בחברותא אז מתבררת השמעתתא, שמחים הדברים, מתיחדת השכינה עם הלומדים, והם עצמם מצליחים ומתחדדים, הלימוד בחברותא אינו קל, מצד אחד אורב הנסיון של בטלה, ומאידך הנסיון של התנצחות וקנאה, לכן מעדיפים הרבה צעירים ללמוד דוקא לבד ולא מחכמה, כי הנה על כגון זה נאמר "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה" דרך התורה דרך עליה היא, כל צעד כרוך בניסיונות, ובכל זאת אי אפשר להתעלל מללכת צעד אחרי צעד, יהיה זה בגדר חוק ולא יעבור כי אין ללמוד בשום אופן לבד ברוב סדרי הלימוד, ולו גם יהיו הנסיונות קשים מאד

"עצם הלימוד אף שהוא יחידי גם מקיים מצות עשה של תלמוד תורה, מכל מקום מצווה להדר כמה שיכול ללמוד בחבורה שעל ידי זה יש כבוד שמים יותר, וכן שאמרו חז"ל בכמה מקומות (ברכות נג, א, פסחים סז, ב) ברוב עם הדרת מלך" (משנ"ב קנה ביאור הלכה ד"ה ויקבע).

מקור הלימוד בחבורה

"הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך" (כי תבוא כז ט) הגמרא (ברכות סג, ב) דורשת מהפסוק הזה "הסכת ושמע ישראל עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה".

לימוד בחבורה

מעלה מרובה ללמוד בחבורה, והטעם: לפי שעל ידי זה יש כבוד שמים מרובה וכבר אמרו חז"ל בכמה מקומות "ברוב עם הדרת מלך" (באר היטב קנה א).

שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה

יש תלמיד חכמים שאינם מסוגלים לשמוע חידוש מהשני שהם עצמם לא חידשוהו, ועל זה אמרו חז"ל (שבת סג, ב) שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה הקב"ה שומע לקולם (אור החיים בספרו חפץ ה' שבת סג, א).

נכתב בספר זכרון

הלומד בחבורה נכתב בספר זכרון כדכתיב (מלאכי ג טז) "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו" וכתיב (שם) "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'" (באר היטב שם), והטעם: משום ששתים שלומדים ודאי מגיעים לאמת וממילא נכתבים בספר זכרון (מהרש"א ברכות ו, א ד"ה תרי מכתבן מלייהו).

נושא פנים להם לישראל

בזכות זה נושא הקב"ה פנים לישראל כדאיתא בתנא דבי אליהו (פרק כג) תשובת הקב"ה למידת הדין כששואלת את הקב"ה למה הוא נושא פנים להם לישראל והרי כתיב "האל הגדול... אשר לא ישא פנים" ומשיב לה הקב"ה איך לא ישא פנים לישראל, ולא עוד שהם מלמדים את התורה ויושבים אגודות אגודות ועוסקים בתורה (מובא בבאר היטב שם).

לעילוי נשמת אבי מורי הגאון רבי מאיר אריה כ"ר יוסף לב זצוק"ל

ולעילוי נשמת אמי מורתי הרבנית הצדקנית מרת אביבה ע"ה בת הגאון הגדול ר' משה הרשלר זצוק"ל

בשביל הצעיר, אם רצונו חזק והכרתו ברורה כי כך היא דרך קנין התורה יתרגל בזה ויעמוד בנסיונות אלו ושוב יעלה בזה שליבה אחת על סולמה של גדלות בתורה ע"כ (רבי שלמה וולבה זצ"ל בספרו עלי שור ח"א עמ' כד).

הטעם שהתורה ניתנה בחודש סיון שמזלו תאומים

לרמוז שלימוד התורה צריך להיות לכל הפחות בשנים ולא ביחידות (ספר לקט יוסף לגאון רבי יוסף גינצבורג ערך תורה אות טז שהביא בשם ספר חסידים).

"וקנה לך חבר" (אבות א'ו)

לעולם יעשה אדם לעצמו חבר ללמוד תורה עמו, והטעם: שאין הפלפול מצוי ליחיד אלא שחברו מעוררו, והוא שאמרו אין התורה מתקנת אלא בחברותא (מאירי ברכות סג, ב ד"ה לעולם).

לימוד בחברותא לימודו מתקיים

אינו דומה לימוד אדם לעצמו כלימודו מזולתו, כי לימודו מזולתו מתקיים בידו ומתברר יותר, ואפילו היה כמוהו בחכמה או פחות ממנו (רמב"ם פירוש המשניות אבות פרק א משנה ו עשה לך רב).

לימוד בחברותא טגולה לזכרון

הצלחת התלמיד חכם הוא על ידי כח הזכרון, והזכרון בא ממה שלומדים תורה ברבים ביחד בציבור או זוג זוג שנאמר (מלכי ג טז) "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו" אז "ויכתוב ספר זכרון לפניו" (בשם הגר"ח מוולאזין ליקוטי עץ חיים סוף ס' נפ ה"ח אות כה).

תלמיד חבר

הטעם שתלמיד חכם נקרא חבר

לפי שצריך שיהיה קונה לו חבר דכתיב (ירמיהו נ לו) "חבר אל הבדים ונואלו", וכשיש לו חבר, ניצול ממה שנאמר "חבר אל הבדים" כי חבר אהני ליה לינצל מחרב כי האותיות שוות (חיד"א בספר כסא רחמים על אבות דרבינו נתן פרק מא דף קטז ע"א).

חסרון של הלומד יחידי

"חרב אל הבדים ונואלו" (ירמיה נ לו)

ביאור: שיבוא חרב על שונאיהם של ת"ח שאינם לומדים בחבורה וכל אחד יושב לבדו (ברכות סג, ב, שו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה י).

ביאור אחר: שמדרך לימוד תורתנו מתוך עומק ענינים לא יבא האדם על בוריה של תורה ועל אמתתה רק על ידי פלפול וחדוד עם חברים מה שאין כן דתי העובדי כוכבים שכל אחד עושה לו דת לעצמו כפי רצונו ודעתו ואין צריך לחברים וכדאמרינן בפרק הרואה שאין התורה נקנית אלא בחבורה ולזה אמר מי שעוסק בתורה בד בבד ביחידות הנה הוא עוסק בה כעובד כוכבים העוסק בה שלמודו ביחידות, ואמרו (סנהדרין נט, א) גוי העוסק בתורה חייב מיתה [בידי שמים] ואמרינן שם דמיתתו בסייף שהוא מיתת חרב, ועל כן זה העוסק בתורה כמדת העובד כוכבים ביחידות ראוי לעונש מיתת חרב וסייף (מהרש"א חידושי אגדות מסכת מכות י, א)

ביאור אחר: לפי שהלומד יחידי הוא לומד במחשבה ואינו מוציא בפיו ואמרינן בגמרא (עירובין נד, א) "פתך פומך ותני כי היכי דתתקיים בידך", ועוד אמרו שם בגמרא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש לאחר שלש שנים שכח תלמודו, ואמרינן בגמ' "כל השוכח דבר אחד ממשנתו חייב מיתה" (עיין באבות פ"ג מ"ח וברש"י בע"ז יט, א ד"ה צייד הרמאי) נמצא הלומד יחידי שאינו מוציא בפיו תלמודו משתכח והוא חייב מיתה וע"ז אמר "חרב אל הבדים" (שו"ת כפי אהרון ח"ב דף קכט ע"ד ד"ה נראה לי הטעם)

"ולא עוד אלא שמטפשינן"

ביאור: כי הטעות מצוי בלמוד יחידי מה שאין כן בלמוד של רבים שאם יטעה אחד מהם יש אחר שיודיעו טעותו (מהרש"א חידושי אגדות מכות דף י, א).

ביאור אחר: שהלומד ביחידות בא לידי גאות ועל ידי הגאות בא לידי טפשות ולכן היא חרב כדכתיב (דברים לג כט) "ואשר חרב גאותיך" (נועם מגדים פרשת בהר).

"ולא עוד הרי הם חוטאים"

ביאור: כי הטעות מצוי ביחיד להיתר האיסור ולטהר הטמא והיינו שחוטאין (מהרש"א חידושי אגדות מכות דף י, א).

הטעם שהכועס משכח תלמודו

ר' ירמיה מדיפתי אמר כל הכועס משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, וביאר המהרש"א כי הכעס גורם שכל חבריו יתרחקו ממנו ולכן משכח תלמודו ומוסיף טפשות (נדרים כב, א מהרש"א שם).

יש אומרים: שמיעוט ההשכלה באה מפאת שלומד יחיד (צל"ח סוף מסכת ברכות).

איכה ישבה בדד (איכה א א), שלמדו תורה כל אחד לבדו (בדרשות מהר"ח או"ז פרשת דברים סימן טו).

להוציא ספרים שלמדו בלא חברותא

יש אומרים: שהמחברים ספרים ללא חברותא, סופם שמתחרטים ויש להם עגמת נפש כי מוצאים בזה טעויות, ומה שראשי ישיבות מחברים ספרים אף על פי שלומדים ביחידות מכיון שאומרים את מה שנתחדש להם בשיעור לתלמידים שוב אינו נחשב כיחיד (הליכות והנהגות מו"ן הקהילות יעקב עמוד נו).

בזמן הזה שיש ספרים

הטעם שהשמיטו הפוסקים הרי"ף הרא"ש הרמב"ם והשו"ע דין של הלומד יחיד

יש אומרים: שעיקר מה שאמרו ללמוד עם חברותא היה בדורות הראשונים שהיו לומדים בעל פה, וגם לא היה להם למי לשאול הספיקות אבל עכשיו אם אין מבינים פשוט בגמרא אפשר לשאול מרבנו רש"י, ואם לא יספיק את תוס' (מנחת שמואל מאמר דרך הישר ס"ק ת, חזו"א מעשה איש חלק ד עמוד פח).

בעל פלא יועץ (אורות אלים ברכות סג, א) כתב שאפשר שלא נאמר אלא בזמנם שלא היה להם ספרים. ומסיים אבל בכל זאת הלב מהסס וירא שמים יצא ידי כולם.

יש אומרים: שבארץ ישראל לא שייך דין של לימוד ביחיד, והטעם: משום שאוירא דארץ ישראל מחכים (ב"ב קנו, א. יעב"ץ בהקדמתו לסיפור בית יעקב בד"ה ולכבוד, וכ"כ הגר"ח פלאג"י בספרו ארצות החיים שער ד אות יא, שו"ת שלמת חיים סימן שדמ).

יש שהקשו על שיטה זו ממה שמצאנו (רש"י אבות ו ג) שכתב "לפי שמצאו אחיתופל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו, למה אתה לומד יחיד, והלא כבר נאמר "חרב הבדים ונאלו" עכ"ל והרי אחיתופל דוד המלך היו בא"י ורואים שגם בא"י יש חיוב של לימוד בחבורה (שו"ת מנחת שלמה תנינא סימן ק אות ה).

נאמר עליו "חרב אל הבדים" מאחר שלא מברר שמועתו ויתכן שיטעה בדבר הלכה כי יסמוך רק על דעתו בהבנת הדברים (של"ה שער האותיות אות ח).

בחירת חברותא לפי מהירות התפיסה

הקשה ביותר הוא מציאת חברותא מתאים, לרוב הקובע בזה הוא נגיעות אישיות, אך אין לבחור חברותא לפי המשיכה האישית הנפשית אלא לפי ההתאמה במהירות התפיסה, אם שני חברים שונים זה מזה יותר מדי בקצב לימודם אינם מתאימים ללימוד משותף, עיכובים אחרים כמעט ואינם (עלי שור פרק ראשון עמוד כד).

הטעם שמצאנו מעלה בלומד יחיד

הגמרא (ברכות ו, א) אומרת מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ כא) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך".

כאן מדובר שאי אפשר ללמוד אלא יחידי שיש בזה גם מעלה ומה שנאמר חרב אל הבדים ביכול ללמוד עם חברותא ואינו לומד (עיון יעקב ברכות ו, א, מחזור ויטרי בפירושו לאבות עמוד תקו).
טעם אחר: מה שנאמר שיש מעלה בלומד לבד מיירי בתורה שבכתב, שזה יכול גם יחיד ללמוד, בפרט כיום שאין צריך הרבה פלפול וחיזוד, אבל הגמרא בתענית מדברת בתורה שבעל פה שצריך חידוד (עיון יעקב שם).

הטעם שהגר"א למד לבד בכחותו

בשו"ת שלמת חיים (הלכות תלמוד תורה סימן צט) כתב שמה שהגר"א למד לבד ביחידות, הוא מפני שלא מצא חברים כמותו, והוסיף שמי שלומד לבדו ומרגיש שבאופן זה יעלה בידו יותר להבין דבר על בוריו, וכוונתו שאחר שיעלה בידו ויראה להשתדל גם עם אחרים, פשיטא שאינו בכלל זה.

הטעם שהחזו"א למד לבד

החזו"א נשאל מדוע הוא לומד יחידי וענה על פי המשנה באבות וקנה לך חבר, שיש אומרים שהספרים הם במקום החבר, ואין זה נקרא שלומד לבד (שו"ת תשובות והנהגות חלק א סימן תקמב).

צורת הלימוד בחברותא ובחירת ועזיבת חברותא

לימוד פעם ראשונה לבד וחזרה עם חברותא

יש אומרים: שכאשר הוא לומד פעם ראשונה את הסוגיא, מוטב שיעשה זאת ביחידות על מנת שמוחו יתפוס את הדבר בצורה ברורה מכל הכיוונים, ועל זה לא נאמר "חרב אל הבדים" ורק אחרי שכבר הבין את הסוגיא לפרטיה, כעט מוטב שילמד עם חברותא כדי שיעמוד על אמיתת הדברים, וכעת אם לא נוהג כן

סדר אחד עם חברותא

בשו"ת אגרות משה (ח"א או"ח סימן לג אות ב) כתב לתלמיד חכם אחד הנה מה שיש לך חברותא רק לסדר א' ובסדר שני צריך אתה ללמוד לעצמך אפשר שאין זה חסרון לעצמך, אלא שתלמד בהתמדה ובחשק כשיצטרך לך לשאול איזה דבר בודאי יש משיהו לשאת ולתת עמו.

יש אומרים: שאין צריך ללמוד כל היום בחברותא אלא קצת (הגר"ח"ק ישראל ואורייתא עמוד רכט).

יש אומרים: הלומד טוב לבד יכול ללמוד כך כל היום (הגר"ש"א בנתיבות הלכה כרך מט תלמוד תורה עמוד 492).

להקדיש זמן לשני

יש אומרים: טוב שיחזור ההלכה עם אותם שאינם יודעים כל כך כמותו כדי שלא ילכו בטלים, משיחזור עם חבריו הדומים לו, כמו שאמרו חכמים המלמד עם הארץ תורה מבטל גזירות, ורבי פרידא שהיה אומר ארבע מאות פעמים את ההלכה לתלמיד אחד, כי זה דומה למת מצוה שאין לו עוסקים

לחזור עמו. אבל אם יש לו חבר אחר שיחזור עמו אינו זקוק לו. ואם הוא עשיר יאמר לו קנה לך חבר, ואם אינו כחפצו יחזור עמו ואף על פי שנראה שמפסיד מעט מתורתו, תורתו מתקיימת בידו (ספר חסידים מרגליות סימן תקמו).

שלומד עם חברותא חלש ממנו

בחור ישיבה שאל את מרן בעל הקהילות יעקב שהוא לומד עם חברותא שאינו תופס את הגמ' וצריך לחזור עמו כמה פעמים עד שמבין והדבר קשה לו, ובפרט שיכול ללמוד עם חברותא יותר טובה ממנו ויהיה לו יותר הצלחה, האם לעזוב את החברותא, השיב לו כשאתה עושה חסד עם חברותא אחד הקב"ה משלם לך בלמוד עם חברותא שניה שתוכל להבין יותר מהר את הלמוד ולא כדאי לעזוב (הליכות והנהגות מרן הקהילות יעקב עמוד יז).

או חברותא או מיתותא

חוני המעגל היה מצטער כל ימיו על מקרא שכתוב שיר המעלות בשבש ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר וכי יש איש שיוכל לישון שבעים שנה בשינה אחת, יום אחד היה הולך בדרך ראה איש אחד שהוא נוטע אילן חרוב אמר לו עד כמה שנים אילן זה יהיה נושא פירות אמר לו עד שבעים שנה, אמר לו וכי יודע אתה שתחיה עוד שבעים שנה, אמר לו אנכי מצאתי העולם שהיה בו חרוב וכשם שאבותי נטעו אילנות עבורי כמו כן אני נוטע גם לבנים שלי, ישב חוני המעגל לאכול לחם ונפלה עליו תרדמה וישן.

עלתה סביבותיו שן סלע והיה מכוסה מעיני בני אדם וכך ישן שבעים שנה, כשנעור משנתו ראה לזה האיש שהיה מלקט מפירות האילן שנטעו, אמר לו אתה הוא זה האיש שנטעת את האילן אמר לו לא, רק אני הוא בן בנו, אמר לו מזה נראה שישנתי שבעים שנה, הלך לביתו אמר להם האם בנו של חוני המעגל חי אמרו לו בנו אינו חי עוד רק בן בנו חי, אמר להם אני הוא חוני המעגל. לא האמינו לו הלך לבית המדרש שמע לחכמים שאמרו נהירה לנו השמועה כאילו למדנוה בימי חוני המעגל, כי בעת שהלך לבית המדרש כל קושיא שהיתה להם לחכמים היה מפרש להם. אמר להם אני הוא חוני המעגל, לא האמינו לו ולא כבדוהו כראוי לאיש גדול כמותו, חלשה דעתו, התפלל לה' והסתלק מן העולם אמר רבא זהו שאומרים העולם או חברותא או מיתותא, דהיינו אם אין חברים לאדם נוח לו למות (תענית דף כג. א).

לימוד עם חלש ממנו

בחור שלומד עם חברותא שלא כל כך מבין ולכן לא מספיק להכין את השיעור מה יעשה, ימשיך ללמוד אתו, והסיבה לכך כשמקדישים זמן לשני לא מפסידים מכך, כמו שכתוב במשלי שהעצל לא מספיק כלום אבל הצדיק על ידי שנותן לאחרים הוא מספיק הכל, אפשר גם לקחת קצת זמן להכין לעצמו קודם. ומספר הגרנ"ק אני כשלמדתי בישיבה קטנה בתפארת ציון כל הזמן באו בחורים לשאול אותי שאלות ולא הספקתי להכין את השיעור אז חלק מהזמן הייתי מסתגר באיזה חדר ומכין את השיעור (הגרנ"ק בנתיבות ההלכה כרך מט עניני ת"ת עמוד 488).

להחליף חברותא

דעת החזו"א שיש להחליף חברותא מזמן לזמן, והטעם: משום שהעצלן הכי גדול הוא השכל, וכשלומדים תמיד עם אותה חברותא מתרגלים לחשוב לפי הבנה ולפי הדפוס השכל של החברותא והאמת היא שיש הרבה צדדים, משום כך עדיף שלא ללמוד תמיד עם אותה חברותא (מעשה איש ח"ג עמוד סא).

לעזוב חברותא

בחור הרוצה לעזוב חברותא באמצע הזמן אינו רשאי משום שנחשב כמחוסר אמנה שאין רוח חכמים נוחה הימנו (חשוךי חמד נדרים ה, א בב"מ כד, ב על פי הגמרא ב"מ מט, א).

ואם היה מתחילה בדעתם רק לנסות אם הם מתאימים זה לזה רשאי להפרד אפילו באמצע הזמן ואף אם חברו מתנגד.

וכן אם החברותא מבטלו מלימודו או שמאחר לסדרי הישיבה רשאי לעזוב באמצע אף אם לא התנו, או שלא ידע על חסרונות של ממש והטעם: משום שעל דעת כן לא קבע עמו בהתחלה (אורחות רבינו לבעל הקהילות יעקב אשכביה דרבי עמוד קכט, ספר תורת הישיבה פרק כד סעיף ח, חשוךי חמד ב"מ כד, ב).

קבע חברותא ושעה ברמתו

אדם שקבע חברותא לאלול וזמן חורף, ובסוף אלול אינו מרוצה אינו נחשב כהתחייבות אחד לשני שאסור להפרד, והטעם: לפי שהם התחייבו רק עם זה יתאים (הגריש"א השיר והשבח עמוד 41).

בעניין עזיבת חברותא

הגאון ר' בערל אייזנשטיין זצ"ל היה נוכח בעת ששאלו פעם את מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל על עניין עזיבת חברותא באופן שהלימוד ביחד עמו אינו עולה יפה אם עדיף לבטל את החברותא,

והשיב הגר"ח שוודאי שהדבר מותר שהרי חייך קודמים, ואינו חייב לבטל את עלייתו בשביל חברו, אולם הוסיף הגר"ח לשואל שעליו לדעת שבין אדם לחבירו זה אש ואש שורפת גם אם מכניסים את היד לאש כדין ואף במקרה שהדין הוא שעליו להפסיק ללמוד עם החברותא מכל מקום עבירה שבין אדם לחבירו היא ועלול להישרף מחמתה, וההתנהגות כל אחד עם חבירו בנעימות היא יסוד גדול להצלחה בתורה (חיזוק ח"ז עמוד רמה, הובא בהולכי נתיבות עמוד קה).

לעזוב חברותא כדי ללמוד עם בחור טוב יותר ויש חשש שיפגע

ללמוד חברותא עם בחור מצויין מאוד, יותר טוב מהחברותא שלומד עמו כהיום אלא שאם יעזוב את החברותא של היום עלול הלה להפגע מכך, והיה נראה לו מסברא פשוטה שצריך לעזובו ללמוד עם החברותא השני, כי זה מה שהקב"ה רוצה ממנו חייך קודמין. ואמרתי לו כי משני טעמים ראוי שלא לעשות כן, הא' כי דוע משמו של מרן הקה"י זצ"ל שהיה אומר שאם יש חברותא שלומדים טוב מהיכי תיתי שיצליח גם עם החברותא השניה ואין ספק מוציא מידי ודאי אך בלא טעם זה ג"כ ח"ו לעזוב החברותא הראשון בשביל בחור אחר טוב יותר כאשר יפגע הראשון מכך ואמרתי לו שאם תעשה כן הרי יש לך לב רע ונס עם החברותא המצויין לא תצליח כי לא שייך להשיג הצלחה בתורה כשיש מידות רעות (אסיפת שמועות קניני התורה עמוד מג).

להשמר מפגיעה בחברותא

בחור מבוגר שקבע ללמוד עם בחור צעיר חברותא, ובאמצע הזמן רואה שזה לא הולך מספיק טוב והבחור המבוגר רוצה להפסיק את החברותא אבל חושש שמא הבחור הצעיר יפגע שלא רוצים ללמוד עמו, האם צריך לחשוש מזהירות בבין אדם לחבירו, או שיכול להפסיק את החברותא ולהחליף עם מישהו אחר, התשובה היא שלא יפסיק (הגר"ח הובא בנתיבות הלכה כרך מט עניני תלמוד תורה עמוד 649).

לעזוב חברותא ולשקר לו את הסיבה

שרוצה לעזוב חברותא מותר מעיקר הדין לשקר ולומר סיבה שאינה נכונה כדי שהחברותא לא יפגע ומפני דרכי שלום (שו"ת משנת יוסף סימן שסא).

חייך קודמים או ואהבת לרעך כמוך

רבי עקיבא דורש (ב"מ סב, א) "חייך קודמים לחיי חברך" ומאידיך דרש (תו"כ פרשת קדשים) "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", יש לחלק שבענייני העולם הזה חייך קודמים אך בענייני רוחניות ללמדו תורה ומצוות אמרינן שיאהבנו כמוהו (מהר"י פלאג"י בספר ואברהם זקן מערכת ו אות א בשם ספר תורת משה לחת"ס דף נב, ב).

יש אומרים: שחייך קודמים שייך גם על רוחניות (שערי תשובה סימן תפב).

יומא טבא לרבנן

בסיעתא דשמיא הופיע ויצא לאור לראשונה ברוב פאר והדר סידור 'דרך החיים' (נוסח ספרד) של בעל 'נתיבות המשפט' עם פסקיותיו של בעל המחבר בהלכות תפילה ושבת וכל ענייני א"ח. הלכות 'דרך החיים' של הגאון עברו הגהה קפדנית ע"י תלמידי חכמים כולל מראי מקומות מתוקנים ומדויקים ומפתח הלכות מפורט, ועתה משוכצים כפתור ופרח בתוך סידור בהוצאה מהודרת ומאירת עיניים.

ברצות ה' בקרוב יצא לאור סידור 'דרך החיים' נוסח אשכנז.

להזמנת: 052-7661649